

POLELO YA BAPHATLALATŠI BA DITABA

Diphetho le dikeletšo tša *Time Release Study* tseo di dirilwego ka mollwaneng wa Oshoek wa magareng ga Afrika Borwa le Eswatini

Oshoek ke mollwane wa nageng wa magareng ga Afrika Borwa le Eswatini. E beilwe ka leano go bapana le mmila wa lephefo wa bosetšhaba wa N17 wo o kgokaganyago mebala yeo e lebilego go boemakepe bja ka Durban le Mozambique gomme ke tsela e kgolo ya go ya Eswatini.

Tshwane, Mošupologo 20 Mei 2024 – Karolo ya Khasetomo ya Ditirelo tša Motšhelo tša Afrika Borwa (SARS) le Ditirelo tša Motšhelo tša Eswatini (ERS) lehono ba dirile phatlalatša hwetšo ya thutonyakišišo ya Time Release Study (TRS) go kelelo ya kgwebišano magareng ga Eswatini le Afrika Borwa ka mollwaneng wa Oshoek / Ngwenya wo dinaga tše pedi di o hlakanelago.

TRS ke kgato e kgolo ya go nolofatša tshepetšo ya kgwebišano ya go sepela ka thelelo mellwaneng ya Southern African Customs Union (SACU).

Thutonyakišišo e dirilwe go tloga ka la 14 Nofemere go fihla ka la 17 Nofemere 2023, e dira kgoboketšo ya data e bohlokwa, bobedi ya sebele le data ya go nyalelana le sisteme mellwaneng ya kabelano. Thutonyakišišo e bile maitekelo a tirišanommo go ya SARS, Eswatini Revenue Service (ERS), le Mokgatlo wa Lefase wa Khasetomo (WCO) ka kgwebišano le UK Aid, Bolaodi bya Taolo ya Mellwane ya Afrika Borwa (BMA), Ditirelo tša Maphodisa tša Afrika Borwa (SAPS), le baemedi go tšwa go setšhaba sa go gwebišana go rarela le mellwane ya tsenelano.

TRS e tšwa go Tumelelano ya Nolofatšo ya Kgwebišano (TFA) ya Mokgatlo wa Kgwebišano wa Lefase (WTO), yeo e tsenetšwego ka la 22 Febereware 2017. TFA e nepile go tšweletša mokgatlo, tokollo le tleayerentshe ya dithoto tša tsenelano ya mellwane, magato a phethagalo ya tirišano magareng ga balaodi ba Khasetomo le baswarakabelo, gammogo le melawana ya thušo ya sethekeniki le kago ya mothamo.

Tumelelano e akaretša “*Establishment and Publication of Average Release Times*” (Article 6) ka tirišo ya dithulusu tše bjale ka, magareng ga tše dingwe, Time Release Study (TRS) kgopolotaba ya World Customs Organization (WCO) gomme e hlohleletša maloko go ela le go phatlalatša tokollo ya palogare ya nako ya dithoto nako le nako gape ka mokgwa wa phegelelo.

Thutonyakišišo ya *WCO Time Release Study* ke thulusi ya leano la ditšhabatšhaba la go ela nako ya kgokgo yeo e nyakegago ya tokollo le/goba tleayerentshe ya dithoto, go tloga ka nako ya go goroga go fihlela tokollo ya thoto ka sebele. Thutonyakišišo e nepile go hwetša pitlagano ya kelelo ya kgwebišano le go šupetša magato a go kaonafatša phethagalo le kgonagalo ya ditshepetšo tša mellwane.

Khomišinare wa SARS Edward Kieswetter o gateletše gore TRS ke boitšhimolliši bjo bohlokwa bja go šupetša dipitlagano tša ketwane ya phepo, le go kgonthiša ponelopele ya ditshepetšo tša go nyalelana le kgwebišano.

“Bjale ka re tšea leeto la mpshafatšo ya Khasetomo, ke na le boitshepho bja gore tshedimošo yeo e hweditšwego go tšwa go TRS e tla phethagatša mano a rena le boitšhimolliši go iša pele. Gammogo, re tla tšwelapele go katana le tsenyatšhomong e bote ya taolo ya Khasetomo, nolofatšo ya kgwebišano, le kabelo go thekgo ya tšwetšopele ya Afrika Borwa,” o boletše bjalo.

Bohlokwa bja tumelelano ya African Continental Free Trade Area (AfCFTA) e ka se kgone go gatelelwa bjale ka ge nyaka go tliša kimollo ya ma Afrika a 30 million ao a itemogelago bohloki bja go fetelela le go thekga matseno a go batamela palo ya 68 million ya batho ba bangwe bao ba phelago ka palo ya ka fase ga \$5.50 ka letšatši.

Go a šetšega gore \$292 billion ya tekanyetšo ya \$450 billion ya kgonagalo ya dipelo tša letseno go tšwa go AfCFTA, le tla tšwa go kelo ya maatlafalo ya nolofatšo ya kgwebišano, go tšwa go magato ago fokotša melao ya kgatelelo le go nolofatša ditshepetšo tša tsenelano ya mellwane le go nolofatša dikgwebo tša maAfrika go dirišana ka go diketwane tša phepo tša lefase ka bophara.

Khomišinare wa SARS o boletše gore Kgwebišano e elela magareng ga Afrika Borwa le Eswatini: Palomoka ya kgwebišano magareng ga dinaga tše pedi e oketšegile ka R7.44 billion (15.7%) ka 2023, ka lebaka la koketšo ya dikišontle ya R4.22 billion (16.6%) le koketšo ditlišogae ya R3.22 billion (14.6%). Afrika Borwa e tiišeditše tekanyentšo ya pheleledi le Eswatini mo mengwageng ye mehlano ya go feta.

Mra. Kieswetter o lebogile tirišanommogo e bohlokwa ya ERS ka fase ga ketapele ya Khomišinare-Kakaretšo, Mra Brightwell Nkambule, le Khomišinare wa Khasetomo le Motšhelophahlogae, Mhi Gugu Mahlinza. Thutonyakišišo e dirilwe ka thekgo ya Mmušo wa Engellane.

Dintlha tša Diphetho le Dikeletšo:

1. Tekanyo ya nako ya setšhaba magareng ga nako ya gorogo ya thoto le botšo go tšwa go taolo ya Khasetomo ke metsotso ye 34 ya ditlišogae le iri e 1 le metsoto ye 24 ya kišontle.
2. Tekanyetšo ya nako go tloga go thomelo ya taodišo ya Khasetomo go tokollo ya molaetša wa *Customs Response CURES* ke metsotso ye 42.
3. Dikeletšdi akaretša tshekatsheko ya go išapele ya ditshepetšo botseno bja mollwane, tiišetšo ya molao ya baotledi ba ditheraka, le keeletšo ya kgonagalo ya go fetolela mmolwane go One-Stop Border Post (OSBP).
4. Temogo ya ditshepetšo tša go se fetoge diholong tša Khasetomo, tša go lebiša go tiego.

5. Tšhupetšo ya ditiragalo tša mong ke baotledi ba ditheraka ka nako ya go tshela mellwane di ama nako ya tleayerentshe le tokollo.
6. Ditheraka di goroga ntle le tleayerentshe ya go dirwa pele ga nako di baka tšhitišo ya kelelo ya ditheraka tša go dirwa tleayerentshe pele ga nako.
7. Tiego ya nako magareng ga go phetha ka hlahlobo ya thogo le thomelo ya pego ke ba HUB go mokgwatšhomo wa *Service Manager* e baka dinako tša go ema sebaka.
8. Temogo ya ditshepetšo tša mellwane tša go swana le OSBP, tša go dumelelwa ke WCO, ka nepo ya go utulla go ya pele.

Dikeletšo tša phethagalo:

1. Keleletšo ya kgonagalo e kopana ya tiragalo ya go fetoša mollwane go One-Stop Border Post (OSBP).
2. Kamano ya dietšensi ka moka tša mollwane le sektara ya praebete ka ditherišano le di wekešopo.
3. Maeto a papetšo go Rusumo OSBP bakeng sa temogo ya pele ya ditlwaetšo tše kaone kaone.
4. Go hwetša thekgo ya lenaneo la *WCO-Accelerate Trade Facilitation* go sepetša diwekešopo, go ngwala Ditshepetšo tša go Swana tša Mošomo (SOP), le aga tirišano magareng ga dihlophatšhomo tša sethekeniki.
5. Kamogelo ya ditlhohlo tše di lemogilwego ka TRS le boipiletšo go balaodi go eleletša le go phethagatša dikeletšo.

Hwetša linki ya pego ya TRS <https://www.sars.gov.za/time-release-study-oshoek-border-post/>

Go hwetša tshedimošo enngwe ikgekaganye le Mhi. Ntobeko Dlamini go ntodlamini@ers.org.sz goba Mra. Anton Fisher go Afisher2@sars.gov.za